

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

КОВАЛЬ Наталія Олексіївна

УДК 351.713:339.543:364(477)

**ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПЕРЕМІЩЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ
ДОПОМОГИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ**

**Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія»
Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
ДОДІН Євген Васильович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри морського та митного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ПРИЙМАЧЕНКО Дмитро Володимирович,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності ОВС;

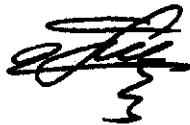
кандидат юридичних наук, доцент
МАЗУР Анатолій Васильович,
доцент кафедри адміністративного та митного
права Академії митної служби України

Захист відбудеться «5» вересня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.01 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «2» серпня 2014 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. Р. Біла-Тіунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У світі постійно відбуваються різні надзвичайні ситуації та якою б не була їх причина – повінь, викиди в атмосферу, забруднення річок, морів, океанів, засуха, землетрус або конфлікт, – вони завжди ведуть до негативних наслідків. Усунення таких наслідків та надання допомоги нужденним є одним із пріоритетних завдань міжнародного співтовариства у сфері гуманітарної діяльності. Міжнародний характер діяльності з надання гуманітарної допомоги обумовлює необхідність переміщення товарів, що становлять гуманітарну допомогу, їх митне оформлення та митний контроль. При цьому державою вирішується два важливих завдання: по-перше, це сприяння діяльності щодо надання гуманітарної допомоги; по-друге, попередження зловживань у цій сфері з метою уникнення оподаткування та інших випадків незаконного переміщення цих товарів.

Надання гуманітарної допомоги ґрунтується на принципах гуманізму, нейтральності, об'єктивності та самостійності. Це означає, що допомога надається незалежно від національності, релігії, гендерної приналежності, етнічних чи політичних уподобань. Як реакція на негативні наслідки усе частішають випадки об'єднання зусиль міжнародного співтовариства у сфері гуманітарної діяльності. Україна також бере участь у таких заходах, хоча значну кількість вантажів гуманітарної допомоги, у порівнянні з наданням такої допомоги іншим країнам, отримує і сама.

Згідно з чинним законодавством вантаж із маркуванням «гуманітарна допомога» під час митного оформлення звільняється від оподаткування, що, як свідчить практика минулих років, є неабиякою спокусою для підприємців-благодійників. Докладно дослідити кожен вантаж органи доходів і зборів не в змозі, тому що не вистачає людей і технічних засобів, і тому гуманітарну допомогу перевіряють вибірково. Така перевірка може чимало розповісти про власників вантажу та його адресатів. Так, «одяг для паломників» може виявитися одягом та аксесуарами відомих світових брендів. Під виглядом гуманітарної допомоги в Україну ввозять дорогі меблі, коштовності, інший не розмитнений крам. Експерти свідчать, що 60% вантажів гуманітарної допомоги надходять у вигляді товарів легкої промисловості (уживаний одяг, взуття, іграшки, побутові товари, меблі, посуд, продукти харчування), що мають ознаки комерційного характеру. Серд останніх – автомобілі фольксвагени, мерседеси, ауді, тойоти, тобто під виглядом гуманітарної допомоги в Україну без будь-яких перешкод потрапляє контрабандний товар. Запровадження жорстких обмежень тільки ускладнить ввезення в Україну справжньої допомоги. Разом із тим, методи та засоби, що застосовуються органами доходів і зборів, часто є не повною мірою ефективними та адекватними завданням, що задекларовані

у нормативних актах. Крім того, правову регламентацію діяльності у сфері гуманітарної допомоги, її переміщення через митний кордон України урегульовано значною кількістю правових актів, серед яких зустрічаються як міжнародні правові акти, так і акти національного законодавства.

Дослідження проблематики переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України науковці та практики обмежували лише розглядом окремих митних формальностей, пов'язаних, в основному, з митним оформленням гуманітарної допомоги. Зазначене свідчить про фрагментарність досліджень правових відносин, які виникають у процесі переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Тому проблема правової регламентації переміщення цієї категорії товару через митний кордон держави є надзвичайно актуальною і зобов'язує детально зупинитися на її аналізові та визначенні специфіки переміщення такої допомоги.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Визначення шляхів підвищення ролі норм морського, митного та інформаційного законодавства для подальшого забезпечення економічної незалежності України у XXI столітті». Вона є частиною роботи університету в рамках загальної тематики «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета та задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу напрямків сучасної державної митної політики та норм чинного законодавства України, узагальнення практики їх реалізації визначити специфіку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, охарактеризувати особливості митних формальностей та розробити на цій основі науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на удосконалення правового регулювання у галузі державної митної справи.

Для досягнення поставленої мети основну увагу було приділено вирішенню таких задач:

визначити відмітні риси переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України;

висвітлити специфіку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України в залежності від напрямку переміщення;

надати адміністративно-правову характеристику діяльності суб'єктів, які забезпечують та беруть участь у переміщенні через митний кордон України гуманітарної допомоги;

охарактеризувати митні формальності, які застосовуються при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України;

охарактеризувати види порушень митних правил, безпосереднім предметом яких є гуманітарна допомога;

надати правову оцінку чинним нормативно-правовим актам, які регламентують діяльність органів доходів і зборів щодо переміщення гуманітарної допомоги, з точки зору їх легітимності та прозорості для учасників державної митної справи;

сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо удосконалення законодавства стосовно переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Об'єктом дослідження є гуманітарна допомога як правове явище.

Предметом дослідження є підстави та порядок переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить сукупність методів та прийомів наукового пізнання. В основі методологічної конструкції всієї дисертаційної роботи лежить системний аналіз, за допомогою якого і визначено напрямки дослідження підстав і порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Використовувалися також окремі методи наукового пізнання. Діалектичний метод пізнання дозволив дослідити проблеми, пов'язані з визначенням особливостей застосування митних формальностей при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України (р. 2). За допомогою логіко-семантичного методу сформульовано та поглиблено понятійний апарат, який використано у дослідженні (п.п. 1.1, 1.2, 2.1, 2.2). Формально-юридичний метод використано для аналізу та з'ясування процесу застосування нормативних актів, які регламентують переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України (п.п. 1.3, 1.4, р. 2). Структурно-функціональний метод застосовано для аналізу місця органів доходів і зборів у забезпеченні законності переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України (п.п. 2.1, 2.4). Застосування методів моделювання, аналізу та синтезу дозволило сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі теорії держави і права, теорії державного управління, адміністративного права і процесу, митного права: С.С. Алексєєва, Ю.П. Битяка, Д.М. Бахраха, Л.Р. Білої-Тіунової, В.М. Гаращука, І.П. Голосниченка, Є.В. Додіна, Ю.М. Дьоміна, Н.М. Дукової, Д.П. Калаянова, І.Г. Калетника, С.В. Ківалова, А.Н. Козиріна, Т.О. Коломоець, В.К. Колпакова, Р.А. Коложного, Б.А. Кормича, А.В. Мазура, І.В. Міщенко, В.Я. Настюка, А.Ф. Ноздрачьова, С.І. Пахомова, П.В. Пашка, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка, О.П. Федотова, Ю.О. Фрицького, М.Г. Шульги, Х.П. Ярмакі та ін.

Нормативною базою дисертації є Конституція України, закони і постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні акти Міністерства доходів і зборів України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України та інших центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практики митної діяльності та статистичні дані, акумульовані Міністерством соціальної політики України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є першим монографічним дослідженням підстав та порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, основних напрямків подальшого удосконалення законодавства про гуманітарну допомогу. У результаті здійсненого дослідження сформульовано ряд нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

уперше:

обґрунтовано існування окремого правового інституту митного права – інституту регулювання переміщення через митний кордон України гуманітарної допомоги;

запропоновано визначення поняття «гимчасове зберігання» як зберігання товарів під митним контролем, яке здійснюється у спеціально відокремлених та облаштованих приміщеннях, майданчиках, резервуарах чи інших місцях з моменту їх пред'явлення органу доходів і зборів України і до поміщення їх у відповідний митний режим;

визначено повноваження органів доходів і зборів у забезпеченні порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України; охарактеризовано особливості здійснення державного контролю за порядком переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України;

запропоновано класифікацію заходів нетарифного регулювання при переміщенні гуманітарної допомоги на загальні (стосуються виключно процедури надання, отримання та звітності щодо цієї допомоги) та спеціальні (застосовуються до окремих категорії товарів визнаних гуманітарною допомогою);

удосконалено:

визначення поняття «митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності» як сукупності організаційних, економічних, правових заходів, спрямованих на регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом застосування мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України;

визначення поняття «переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України» як сукупності дій суб'єктів митних правовідносин

щодо виконання митних правил ввезення в Україну гуманітарної допомоги, або вивезення з України гуманітарної допомоги;

набули подальшого розвитку:

визначення та розмежування правових дефініцій «гуманітарна допомога», «добродійна допомога», «благодійна допомога», «міжнародно-технічна допомога», «вантажі з допомогою»;

пропозиції щодо систематизації у МК України загальних принципів переміщення товарів через митний кордон України;

класифікація гуманітарної допомоги залежно від: форми надання гуманітарної допомоги; форми надходження матеріальних засобів у вигляді гуманітарної допомоги; суб'єктів надання гуманітарної допомоги; цільового призначення гуманітарної допомоги;

положення щодо функцій та повноважень органів доходів і зборів у здійсненні заходів щодо переміщеної через митний кордон України гуманітарної допомоги;

аргументи щодо класифікації форм митного контролю гуманітарної допомоги на основні та додаткові;

сформульовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до Митного кодексу України, Податкового кодексу України та Закону України «Про гуманітарну допомогу».

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертаційному дослідженні положення, узагальнення, висновки та пропозиції для науки адміністративного права і процесу, митного права, правотворчої діяльності та практики діяльності органів доходів і зборів мають як загальнотеоретичне, так і прикладне значення.

Результати дослідження можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальшого поглибленого дослідження проблем правового регулювання порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України;

правотворчій діяльності – при підготовці змін і доповнень до Митного кодексу України, інших нормативних актів, які регламентують діяльність органів доходів і зборів щодо переміщеної гуманітарної допомоги через митний кордон держави;

правозастосовній діяльності – для поліпшення та удосконалення практичної діяльності посадових осіб органів доходів і зборів, інших органів виконавчої влади щодо реалізації покладених на них завдань;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін: «Адміністративне право», «Митне право», «Відповідальність за контрабанду та порушення митних правил» тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: Міжнародній науковій конференції «Теоретичні та практичні

проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16 – 17 травня 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні» (м. Одеса, 5 – 6 липня 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів» (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, та в 1 у зарубіжному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації обумовлена метою дослідження і складається із вступу, 2 розділів, 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 193 сторінки, із них основного тексту – 164 сторінки. Список використаних джерел налічує 199 найменувань і розміщений на 24 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, об'єкт і предмет, мету та основні задачі, методи дослідження, охарактеризовано його наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи правового регулювання переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України» містить чотири підрозділи, в яких здійснено теоретичне дослідження правової природи переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, визначено поняття та здійснено класифікацію гуманітарної допомоги, аналіз організаційних засад забезпечення і переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, а також визначено правові підстави регулювання діяльності у сфері гуманітарної допомоги в Україні.

У підрозділі 1.1. *«Історія формування процедур надання гуманітарної допомоги»* зазначено про неможливість назвати хоча би приблизно час зародження такого громадського руху, як надання гуманітарної допомоги, хоча історії відомі факти надання такої допомоги не тільки у середньовіччі, але і в сиву давнину. За тих часів така допомога мала назву милосердної, добродійної, безоплатної, і її надання було пов'язано із різними надзвичайними ситуаціями у світі (повіньню, засухою, землетрусом або збройним конфліктом), які завжди вели до загибелі

людей, переміщення населення, втрати громадами здатності своїми силами забезпечувати своє існування і завдали величезних страждань. Термін «гуманітарна допомога» вводить у міжнародний правовий обіг наприкінці XIX ст. зі створенням руху Червоного Хреста, але лише наприкінці 80-х – на початку 90 рр. XX ст. у нормативних актах Союзу РСР застосовується поняття «гуманітарна допомога».

Досліджено процедури надання гуманітарної допомоги: по-перше, надання такої допомоги на безоплатній основі; по-друге, надання такої допомоги із частковою оплатою; по-третє, особлива процедура надання гуманітарної допомоги, зокрема програма ленд-ліз, згідно з якою під час Другої світової війни Сполученими Штатами Америки здійснювалося кредитування союзників за допомогою поставок техніки, продуктів харчування, обладнання, сировини та матеріалів, які надходили безкоштовно. Уся техніка, обладнання та матеріали, витрачені або знищені під час війни, оплаті не підлягали. Майно, що залишилося після закінчення війни і було придатним для цивільних цілей, мало бути сплаченим.

У *підрозділі 1.2. «Поняття та класифікація гуманітарної допомоги»* зазначено, що в МК України визначення поняття «гуманітарна допомога» відсутнє, а міститься воно у спеціальному Законі України «Про гуманітарну допомогу». Поряд із цим поняттям у низці статей МК України зустрічаються такі поняття, як «добродійна допомога», «міжнародно-технічна допомога», «вантажі з допомогою». Доведено, що ці поняття не є тотожними, але їх об'єднують такі чинники: по-перше, надаються на безоплатній основі у зв'язку з виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій та епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, озброєних конфліктів; для підтримки пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України; по-друге, митні формальності щодо переміщення цієї категорії товарів через митний кордон України практично є однаковими.

Визначено критерії, за якими необхідно класифікувати гуманітарну допомогу.

У *підрозділі 1.3. «Організаційні засади забезпечення і переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України»* увагу акцентовано на понятті «переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України», під яким запропоновано розуміти сукупність дій суб'єктів митних правовідносин щодо виконання митних правил ввезення в Україну гуманітарної допомоги, або вивезення з України гуманітарної допомоги.

Охарактеризовано загальні принципи переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, зазначено, що в МК України розкрито не всі принципи, та констатовано відсутність їхньої систематизації.

Визначено, що суб'єктами правовідносин при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон є: держава в особі уповноважених державних інституцій (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Міністерство закордонних справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Міністерство оборони України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство доходів і зборів України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство соціальної політики України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації); донори, отримувачі, набувачі гуманітарної допомоги та особи, що надають послуги у митній сфері.

У підрозділі 1.4. «Правові підстави регулювання діяльності у сфері гуманітарної допомоги в Україні» розкрито особливості правового регулювання переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Доведено існування самостійного правового інституту митного права – інституту регулювання переміщення через митний кордон України гуманітарної допомоги, який має свої особливості. По-перше, є міжгалузевим, оскільки норми, які належать до цього інституту, регулюють різні види суспільних відносин: норми адміністративного права визначають статус і повноваження Міністерства соціальної політики; норми цивільного права регулюють відносини тимчасового зберігання та зберігання товарів під митним контролем; норми митного права регулюють процедуру переміщення гуманітарної допомоги. По-друге, має складний характер, тому що включає в себе як норми міжнародного митного права, так і норми національного законодавства. По-третє, за функціями регулювання норми цього інституту є значною мірою регулятивними, хоча деякі з норм цього інституту є охоронними.

Зазначено, що аналіз нормативно-правових актів України щодо надання Україною іншим країнам гуманітарної допомоги свідчить: по-перше, хоча ст. 10 Закону України «Про гуманітарну допомогу» і передбачено, що рішення про надання Україною гуманітарної допомоги приймається Верховною Радою України або Президентом України – на практиці таке рішення приймає Президент України (випадки прийняття такого рішення Верховною Радою України відсутні); по-друге, в деяких випадках і рішення Президента України щодо надання Україною гуманітарної допомоги відсутнє, що є прямим порушенням ст. 10 Закону України «Про гуманітарну допомогу». Наприклад, Постановами Кабінету Міністрів України від 5 січня 2005 р. № 1 «Про надання гуманітарної допомоги Демократичній Соціалістичній Республіці Шрі-Ланка», від 2 березня

2005 р. № 159 «Про надання гуманітарної допомоги Ісламській Республіці Іран» та від 28 липня 2001 р. № 926 «Про надання гуманітарної допомоги постраждалим воеводством Республіки Польща» було прийнято рішення щодо надання цим країнам такої допомоги, хоча в нормативних актах Уряду України має бути визначено порядок надання такої допомоги.

Розділ 2 «Митні формальності щодо переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України та відповідальність за їх порушення» складається з чотирьох підрозділів і присвячений розгляду питань, пов'язаних із здійсненням митного контролю за переміщенням гуманітарної допомоги через митний кордон України, митного оформлення цих товарів, із застосуванням заходів нетарифного регулювання при переміщенні такої допомоги через митний кордон України, розгляду питань відповідальності за порушення встановлених законодавством норм переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Доведено, що митні формальності визначено не лише національним законодавством, але й міжнародним, тому використання митних норм, правил, стандартів обумовлює чітке визначення митних формальностей при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон.

У підрозділі 2.1. «Митний контроль гуманітарної допомоги, яка переміщується через митний кордон України» проаналізовано сутність заходів, які застосовуються органами доходів і зборів щодо забезпечення правил переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Встановлено, що застосовуються посадовими особами органів доходів і зборів при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України не всі форми митного контролю, а тільки: а) перевірка документів і відомостей, які надаються органам доходів і зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; б) огляд та переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення; в) облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України; г) усне опитування громадян і посадових осіб підприємств; д) перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем; ж) огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи здійснюється діяльність, контроль за якою покладено на органи доходів і зборів; з) взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи).

Доведено, що облік і контроль за цільовим використанням гуманітарної допомоги не мають ніякого відношення до митного контролю.

У підрозділі 2.2. «Митне оформлення гуманітарної допомоги, яка переміщується через митний кордон України» проаналізовано поняття «митне оформлення», «митні формальності» з урахуванням Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київської конвенції 1973 р.), Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р., Конвенції «Про тимчасове ввезення» від 26 червня 1990 р. та зроблено висновок, що митні формальності не варто ототожнювати тільки з митним оформленням, вони можуть включати в себе не тільки митне оформлення, але й митний контроль, а в деяких випадках і сплагу митних платежів.

Зазначено, що в Митному кодексі ЄврАзЕС, Законі Російської Федерації «Про митне регулювання в Російській Федерації», проекті Закону Республіки Білорусь «Про митне регулювання в Республіці Білорусь», Кодексі Республіки Казахстан «Про митну справу в Республіці Казахстан» взагалі поняття «митне оформлення» не використовується. Доведено, що поняття «митне оформлення», яке міститься в діючому МК України, є невдалим і тому запропоновано внести зміни до п. 23 ст. 4 МК України, в якому під митним оформленням необхідно розуміти вчинення дій щодо розміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення під певний митний режим, завершення дії цього режиму шляхом випуску товарів у вільний обіг.

Встановлено, що митне оформлення гуманітарної допомоги здійснюється у першочерговому порядку і плата за виконання митних формальностей митниціями поза місцем розташування митниць або поза робочим часом, установлених для них, не справляється. При цьому попереднє повідомлення митниць при ввезенні гуманітарної допомоги в Україну не є обов'язковим. Тимчасово зберігатися гуманітарна допомога може лише на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги та на складі органу доходів і зборів. Витрати митниць на зберігання гуманітарної допомоги відшкодовуються донором або отримувачем гуманітарної допомоги. Декларування гуманітарної допомоги здійснюється безкоштовно митним брокером і є можливим лише в деяких митних режимах.

У підрозділі 2.3. «Застосування механізму нетарифного регулювання при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України» розглянуто регулювання зовнішньоекономічної діяльності заходами тарифного і нетарифного регулювання. Підтримано думку про те, що основою класифікації на тарифні і нетарифні інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності є факт належності або неналежності відповідного інструменту державного регулювання до митного тарифу.

Зазначено, що заходи митно-тарифного регулювання при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України не застосовуються. Однак існують два випадки оподаткування митними платежами ввезеної гуманітарної допомоги: 1) якщо товари, визнані гуманітарною допомогою,

надходять в обсягах, що перевищують установлені Кабінетом Міністрів України норми; 2) якщо буде встановлено, що гуманітарна допомога використовується не за її цільовим призначенням. За цих умов гуманітарна допомога підлягає оподаткуванню на загальних підставах. Запропоновано з Податкового кодексу України вилучити п. 14.1.61 ст. 14, в якому міститься перелік видів заходів нетарифного регулювання, і передбачити в МК України норму, в якій містився би вичерпний перелік заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Визначено, що особлива процедура переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України дозволяє класифікувати заходи нетарифного регулювання на загальні (стосуються виключно процедури надання, отримання та звітності щодо цієї допомоги) та спеціальні, які застосовуються до окремих категорій товарів, визнаних гуманітарною допомогою, що переміщуються через митний кордон України. До загальних заходів необхідно віднести: реєстрацію отримувачів гуманітарної допомоги; визнання допомоги гуманітарною Міністерством соціальної політики України; дозвільну систему органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю; кількісні та вартісні обмеження пільгового ввезення гуманітарних вантажів одним отримувачем; облік гуманітарної допомоги отримувачами та набувачами). Спеціальні заходи нетарифного регулювання переміщення гуманітарної допомоги залежать від конкретного товару, який визнано такою допомогою. Дослідження статистичних даних об'єму гуманітарної допомоги, яка поступає в Україну, акумульованих Міністерством соціальної політики України останніми роками, свідчить, що основними категоріями таких товарів є лікарські засоби, харчові продукти, готові вироби текстильної продукції, транспортні засоби.

Зазначено, що при ввезенні в Україну лікарських засобів як гуманітарної допомоги необхідно виокремлювати два випадки такого ввезення, а саме звичайний і надзвичайний порядки, які впливають на застосування заходів нетарифного регулювання. При звичайному порядку ввезення в Україну як гуманітарної допомоги лікарських засобів застосовуються такі заходи нетарифного регулювання – обов'язкова реєстрація лікарського засобу в Україні, надання сертифікату якості та відповідних умов до маркірування, а також обмеження щодо терміну споживання та щетину кордону. Якщо таке ввезення здійснюється у надзвичайному порядку (випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання) – дозволяється ввезення і незареєстрованих лікарських засобів з обов'язковим наданням Державною службою України з лікарських засобів одноразового дозволу на ввезення на митну територію України таких засобів.

Доведено, що при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України застосовуються різноманітні засоби нетарифного

регулювання зовнішньої торгівлі. Здебільшого заходи нетарифного регулювання застосовуються при отриманні Україною гуманітарної допомоги, і це є виправданим кроком, оскільки держава, встановлюючи додаткові вимоги і обмеження, прагне не допустити товари та транспортні засоби, які не відповідають вимогам чинного законодавства і ставлять під загрозу охорону навколишнього природного середовища, життя та здоров'я людей.

Підрозділ 2.4. «Відповідальність за порушення порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України» присвячено питанням встановлення відповідальності за порушення митного законодавства при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України. Зроблено висновок, що законодавець не відносить до відповідальності за порушення законодавства про гуманітарну допомогу відповідальність, пов'язану з порушенням порядку переміщення цієї допомоги через митний кордон України. Поряд із цим зазначено, що проблема полягає у спробі під виглядом гуманітарної допомоги ввезти в Україну практично все, що завгодно. Найбільша кількість правопорушень у цій сфері припадає на переміщення товарів народного споживання і транспортних засобів під виглядом гуманітарної допомоги, яку такою не визнано. Способи вчинення таких правопорушень – незаявлення в товаросупровідних документах точних відомостей щодо найменування товарів, їх ваги, кількості, тобто підставою для ввезення гуманітарної допомоги є документи, які містять неправдиві дані.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** сформульовано загальні та найбільш суттєві результати та положення дослідження, наведено теоретичні узагальнення та авторські пропозиції щодо порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України.

1. Встановлено, що у нормативних актах Євросоюзу, США, ООН, присвячених гуманітарній допомозі, відсутня пряма вказівка на безоплатність надання такої допомоги. Більше того, у Великій Британії Держсекретар вирішує питання щодо надання такої допомоги: безоплатно або з оплатою. На відміну від цих країн, у країнах СНД, а саме в Російській Федерації, Республіці Білорусь, Республіці Молдова і в Україні, у поняття «гуманітарна допомога» закладено основну умову такої допомоги – безоплатність.

2. Визначено, що гуманітарну допомогу можна класифікувати за такими критеріями: а) залежно від форми надання гуманітарної допомоги: грошова, товарна, надання послуг, виконання робіт; б) залежно від форми надходження матеріальних засобів у вигляді гуманітарної допомоги:

безповоротна фінансова допомога або добровільні пожертвування; в) залежно від суб'єктів надання гуманітарної допомоги: іноземні чи вітчизняні донори; г) за цільовим призначенням гуманітарної допомоги, яка, у свою чергу, поділяється на загальну (соціальна незахищеність, матеріальна незабезпеченість, важке фінансове становище, виникнення надзвичайної ситуації, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій та епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу життю і здоров'ю населення, або важка хвороба конкретних фізичних осіб) та адресну, тобто із вказівкою конкретних її отримувачів, крім того, адресатами можуть бути лише суб'єкти, визнані Законом.

3. Встановлено, що організаційні засади переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України становлять суб'єкти правовідносин, які забезпечують та беруть участь у переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України, і їх необхідно класифікувати на такі, що: 1) наділені державно-владними повноваженнями, а саме: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Міністерство закордонних справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Міністерство оборони України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство доходів і зборів України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство соціальної політики України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; 2) не наділені державно-владними повноваженнями, а саме: донори (може бути будь-яка фізична чи юридична особа), отримувачі (обмежене коло юридичних осіб, перелік яких закріплено Законом, а також зареєстровані в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги), набувачі гуманітарної допомоги (необмежене коло фізичних осіб, але обмежене законодавством коло юридичних осіб) та особи, що надають послуги у митній сфері.

4. Визначено, що правовою підставою виникнення правовідносин щодо надання Україні гуманітарної допомоги є письмова пропозиція донора про її надання, а підставою для отримання гуманітарної допомоги українською організацією є письмова згода на отримання гуманітарної допомоги, а правовою підставою започаткування процедури надання Україною іншій країні гуманітарної допомоги є видання нормативно-правового акта або Верховною Радою України або Президентом України щодо надання такої допомоги. Правовідносини, що виникають із приводу переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, можна поділити на дві групи: правовідносини щодо вивезення гуманітарної допомоги з України та правовідносини щодо ввезення товарів гуманітарної допомоги в Україну.

5. Встановлено, що митні формальності пов'язані не лише зі здійсненням митного контролю та митного оформлення, а в деяких випадках і зі сплатою митних платежів, зокрема: 1) якщо товари, визнані гуманітарною допомогою, надходять в обсягах, що перевищують установлені Кабінетом Міністрів України норми; 2) якщо буде встановлено, що гуманітарна допомога використовується не за її цільовим призначенням. За таких умов гуманітарна допомога підлягає оподаткуванню на загальних підставах.

6. З огляду на те, що переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України здійснюється з використанням попередніх операцій, останні умовно можна поділити на три етапи: 1) попереднє повідомлення органів доходів і зборів про намір ввезти товари на митну територію України; 2) подання документів та відомостей органам доходів і зборів у пунктах пропуску через державний кордон України; 3) доставка товарів та документів у місце, визначене органом доходів і зборів. Попереднє повідомлення використовується виключно при ввезенні товару в Україну, а при ввезенні гуманітарної допомоги попереднє повідомлення митниць є правом, а не обов'язком отримувача гуманітарної допомоги. Подання документів органам доходів і зборів у пункті пропуску на митному кордоні України належить до обов'язків перевізника і може здійснюватись особою, що безпосередньо забезпечує перевезення, або уповноваженим представником отримувача гуманітарної допомоги. Цей етап попередніх операцій здійснюється також лише в такому напрямку переміщення як ввезення. У зв'язку з тим, що митне оформлення гуманітарного товару здійснюється митницею за місцезнаходженням його отримувача, може виникнути необхідність у доставці товарів та документів до місця, визначеного органом доходів і зборів. Цей етап попередніх операцій здійснюється незалежно від напрямку переміщення (ввезення, вивезення, транзит).

7. Установлено, що тимчасове зберігання гуманітарної допомоги, яка переміщується через митний кордон України, є можливим виключно на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги та на складах органів доходів і зборів. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 122 МК України у митний режим митного складу не можуть поміщатися товари, які надходять в Україну як гуманітарна допомога. Щодо поміщення в режим митного складу гуманітарної допомоги, яка надається Україною, то заборони відсутні. Однак і випадки поміщення в цей режим гуманітарної допомоги, яка планується до вивезення за межі України, також відсутні і це обумовлюється, перш за все, терміновістю її надання.

8. Визначено, що декларування гуманітарної допомоги здійснюється з використанням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа безкоштовно митним брокером і є можливим лише в митних

режимах імпорту, експорту, транзиту, реекспорту, тимчасового ввезення, тимчасового вивезення, знищення або руйнування, відмови на користь держави.

9. Встановлено, що переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України пов'язано зі значною кількістю порушень митних правил, відповідальність за які передбачено ст.ст. 469, 475, 476, 483, 485 МК України.

Запропоновано:

1) внести зміни і доповнення до МК України:

а) внести зміни до п. 41 ст. 4 МК України щодо поняття «попереднє повідомлення» шляхом вилучення з тексту словосполучення «або вивести їх за її межі», яке суперечить нормам ст. 194 МК України «Попереднє повідомлення органів доходів і зборів про намір ввезти товари на митну територію України»;

б) внести зміни до ст. 4 МК України «Визначення основних термінів і понять», в якій закріпити законодавче визначення поняття «тимчасове зберігання», а саме: тимчасове зберігання – зберігання товарів під митним контролем, яке здійснюється у спеціально відокремлених та облаштованих приміщеннях, майданчиках, резервуарах чи інших місцях з моменту їх пред'явлення органу доходів і зборів України і до поміщення їх у відповідний митний режим;

в) внести зміни у ч. 1 ст. 458 МК України щодо поняття «порушення митних правил» шляхом виключення із цієї частини такого тексту: «... пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України»;

2) внести зміни і доповнення до Закону України «Про гуманітарну допомогу»:

а) внести зміни до ст. 1 «Визначення термінів і понять», в якій зазначено, що гуманітарна допомога є різновидом благодійництва, а має бути різновидом благодійної діяльності, у зв'язку з втратою чинності Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16 вересня 1997 р., в якому містилося визначення поняття «благодійництво», та набранням чинності Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 р., в якому це поняття уже не передбачено, а застосовується поняття «благодійна діяльність»;

б) внести зміни до ст. 8 «Митне оформлення вантажів гуманітарної допомоги» шляхом виключення ч. 5, яка суперечить ч. 3 ст. 247 МК України;

3) внести зміни до Податкового кодексу України:

внести зміни до ст. 14 Податкового кодексу України шляхом вилучення п. 14.1.61, в якому міститься перелік видів заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Коваль Н.А. Таможенное регулирование гуманитарной помощи / Н.А. Коваль // Митна справа. – 2002. – № 3. – С. 53–59.
2. Коваль Н.О. Деякі аспекти правового регулювання порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України за оновленим Митним кодексом України / Н.О. Коваль // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали Міжнар. наук. конф. Т. 1 (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.) / відп. за вип. д-р юрид. наук, проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2012. – С. 499–501.
3. Коваль Н.О. Генеза правової регламентації порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України / Н.О. Коваль // Права держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 5–6 липня 2013 р.). – О. : ГО «Причорноморська фундація права», 2013. – С. 73–77.
4. Коваль Н.О. Історичні та організаційні аспекти надання гуманітарної допомоги / Н.О. Коваль // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Т. 1 (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.) / відп. за вип. д-р юрид. наук, проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – О. : Фенікс, 2013. – С. 460–462.
5. Коваль Н.О. Загальні принципи переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України / Н.О. Коваль // Митна справа. – 2013. – № 4. – С. 85–90.
6. Коваль Н.А. Понятіе, класифікація гуманітарної допомоги по законодавству України: таможенный аспект / Н.А. Коваль // Международный научно-практический журнал «Закон и жизнь». – 2013. – № 8/3. – С. 121–124.
7. Коваль Н.О. Суб'єкти правовідносин, які забезпечують та приймають участь у переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України / Н.О. Коваль // Митна справа. – 2013. – № 5. – С. 93–107.
8. Коваль Н.О. Особливості митного контролю за переміщенням через митний кордон України гуманітарної допомоги / Н.О. Коваль // Митна справа. – 2013. – № 6. – С. 114–124.
9. Коваль Н.О. Деякі аспекти митного контролю гуманітарної допомоги / Н.О. Коваль // Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.). – Дніпропетровськ : АМСУ, 2013. – С. 210–212.
10. Коваль Н.О. Специфіка митного оформлення гуманітарної допомоги, яка переміщується через митний кордон України / Н.О. Коваль // Вісник Академії митної служби. – 2013. – № 2. – С. 28–36.

АННОТАЦІЯ

Коваль Н.О. Підстави та порядок переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено науковому дослідженню порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Визначено специфіку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України в залежності від її отримання Україною (ввезення), або надання Україною (вивезення). Установлено суб'єктів, які забезпечують та беруть участь у переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України, та визначено роль органів доходів і зборів у цих заходах. Виокремлено та охарактеризовано підстави виникнення правовідносин щодо надання Україні гуманітарної допомоги та започаткування процедури надання Україною іншій країні такої допомоги.

Проаналізовано чинне законодавство та визначено прогалини і колізії щодо правового регулювання порядку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Значну увагу приділено аналізу митних формальностей, які при цьому застосовуються, а саме митному контролю, митному оформленню та застосуванню заходів нетарифного регулювання при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Ключові слова: гуманітарна допомога, митні формальності, митний контроль, митне оформлення, заходи нетарифного регулювання.

АННОТАЦИЯ

Коваль Н.А. Основания и порядок перемещения гуманитарной помощи через таможенную границу Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2014.

Диссертация посвящена научному исследованию порядка перемещения гуманитарной помощи через таможенную границу Украины.

Определена специфика перемещения гуманитарной помощи через таможенную границу Украины в зависимости от ее получения Украиной (ввоза) или предоставления Украиной (вывоза). Установлено, что в Таможенном кодексе Украины наряду с понятием «гуманитарная помощь» встречаются также такие понятия, как «~~благотворительная помощь~~».

«международно-техническая помощь», «грузы с помощью». Определено, что эти понятия не тождественны.

Установлены субъекты, которые обеспечивают перемещение гуманитарной помощи через таможенную границу Украины и принимают самое непосредственное участие в нем, и определена роль органов доходов и сборов в этих мероприятиях. Определены и охарактеризованы основания возникновения правоотношений по предоставлению Украине гуманитарной помощи и введения процедуры предоставления Украиной такой помощи другой стране.

Отмечено, что правовой основой перемещения гуманитарной помощи через таможенную границу Украины являются Таможенный кодекс Украины, Налоговый кодекс Украины, Закон Украины «О гуманитарной помощи», Международная конвенция об упрощении и гармонизации таможенных процедур, а также подзаконные акты различной юридической силы. Установлено, что правовое регулирование перемещения гуманитарной помощи в зависимости от конкретного вида гуманитарной помощи (продукты питания, транспортные средства, одежда, фармакологические средства) может быть различным.

Проанализировано действующее законодательство и определены пробелы и коллизии в правовом регулировании порядка перемещения гуманитарной помощи через таможенную границу Украины. Значительное внимание уделено анализу применяемых таможенных формальностей, а именно таможенному контролю, таможенному оформлению и применению мер нетарифного регулирования при перемещении гуманитарной помощи через таможенную границу Украины. Отмечено, что меры таможенно-тарифного регулирования при перемещении гуманитарной помощи через таможенную границу Украины не применяются.

Ключевые слова: гуманитарная помощь, таможенные формальности, таможенный контроль, таможенное оформление, меры нетарифного регулирования.

SUMMARY

Koval N.O. The grounds and an order of the humanitarian assistance moving through the customs border of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the receipt of a scientific degree of the candidate jurisprudence on a speciality 12.00.07 – administrative law and process; financial law; informational law. – National University «Odessa academy of law», Odessa, 2014.

The dissertation is devoted to the scientific research of an order of the humanitarian assistance moving through the customs border of Ukraine. Specificity of such moving through the customs border of Ukraine depending

on its granting by Ukraine (export), or reception (import) is defined. Also there are established subjects who provide and take part in the moving of the humanitarian assistance through the customs border of Ukraine and the role of bodies of incomes and taxes in such actions is determined. The occurrence grounds of legal-rational authorities concerning granting to Ukraine and establishment of the granting procedure by Ukraine to other country of the humanitarian assistance are allocated and characterised.

The current legislation is analysed also blanks and collisions concerning legal regulation of an order of the humanitarian assistance moving are defined. Considerable attention is given to the analysis of customs formalities which are applied, namely to customs control, customs registration and application of non tariff regulatory measures while the moving of the humanitarian assistance through the customs border of Ukraine.

Keywords: the humanitarian assistance, customs formalities, customs control, customs registration, non tariff regulatory measures.